

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Οι σχέσεις ΕΕ-Τουρκίας ενόψει του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Δεκεμβρίου του 2004»

(2004/C 302/17)

Στις 28 Ιανουαρίου 2004 και σύμφωνα με το άρθρο 29 του Εσωτερικού Κανονισμού, η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή αποφάσισε να καταρτίσει γνωμοδότηση με θέμα «Οι σχέσεις ΕΕ-Τουρκίας ενόψει του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Δεκεμβρίου του 2004»

Το τμήμα «εξωτερικές σχέσεις», στο οποίο ανατέθηκε η προετοιμασία των σχετικών εργασιών, υιοθέτησε τη γνωμοδότησή του στις 7 Ιουνίου 2004 με βάση την εισηγητική έκθεση του κ. Tom ETTY.

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, κατά την 410η σύνοδο ολομέλειάς της της 30ής Ιουνίου και της 1ης Ιουλίου 2004 (συνεδρίαση της 1ης Ιουλίου 2004), υιοθέτησε με 166 ψήφους υπέρ, 17 κατά και 28 αποχές, την ακόλουθη γνωμοδότηση:

1. Ιστορικό

1.1 Η ΕΟΚΕ παρακολουθεί εδώ και πολλά χρόνια τις εξελίξεις στην Τουρκία. Η Τουρκία συνδέθηκε με την ΕΚ το 1963, υπέβαλε αίτηση για ένταξη το 1987 και το 1995 έγινε εταίρος της τελωνειακής ένωσης της ΕΕ.

1.2 Μέσω της Μικτής Συμβουλευτικής Επιτροπής (ΜΣΕ), που συστάθηκε σε συνεργασία με την οργανωμένη κοινωνία των πολιτών της Τουρκίας και η οποία λειτουργεί ικανοποιητικά από το 1995, η ΕΟΚΕ είναι καλά ενημερωμένη σχετικά με τις προσδοκίες των ομάδων κοινωνικών και οικονομικών συμφερόντων σε ό,τι αφορά την ένταξη της χώρας τους στην ΕΕ και ανέκαθεν τις λάμβανε υπόψη, ελπίζει δε ειλικρινά ότι η Ευρωπαϊκή Σύνοδος Κορυφής του Δεκεμβρίου του 2004 θα καταλήξει στην διαπίστωση ότι η Τουρκία πληροί τα πολιτικά κριτήρια που τέθηκαν στην Κοπεγχάγη το 1993 και ότι συνεπώς θα αποφασίσει οι διαπραγματεύσεις για την προσχώρησή της στην Ένωση να αρχίσουν χωρίς καθυστέρηση.

1.3 Η Τουρκία έχει δείξει, εδώ και πολλές δεκαετίες, ότι είναι σαφώς αποφασισμένη να αποτελέσει τμήμα της Ευρώπης.

1.4 Η Τουρκία είναι κοσμικό κράτος με ισλαμικό κυρίως πληθυσμό. Επιθυμεί να λειτουργήσει ως σύγχρονη κοσμική δημοκρατία. Αποτελεί δε ένα εξαιρετικά σημαντικό παράδειγμα για τις χώρες εκείνες με ισλαμικό πληθυσμό που επιθυμούν να ενισχύσουν τις πολιτικές δομές τους με θεσμούς κοσμικής δημοκρατίας. Με την ένταξη της Τουρκίας μπορεί να καταδειχθεί το υψηλό επίπεδο πολυφωνίας στην ΕΕ, η ικανότητά της ΕΕ να χειρίζεται το διάλογο μεταξύ πολιτισμών και θρησκειών και ο ρόλος που διαδραματίζει για την προώθηση της ειρήνης και της δικαιοσύνης στον κόσμο.

1.5 Από δημογραφική άποψη, η Τουρκία είναι μια χώρα με υψηλό ποσοστό νέων και η οικονομία της, που αναπτύσσεται με έντονους ρυθμούς, παρουσιάζει μεγάλο δυναμικό. Θα ήταν σφάλμα, ωστόσο, να εξακολουθήσει να θεωρείται απλώς μια μεγάλη αγορά για τις ευρωπαϊκές εξαγωγές ή μια ζώνη για επενδύσεις χαμηλού κόστους.

1.6 Επί σειρά ετών, η Τουρκία διαδραματίζει το ρόλο, αφενός, ασπίδας και, αφετέρου, γέφυρας μεταξύ Δύσης και Ανατολής, δεν έχει ωστόσο πάψει ποτέ να θεωρεί ότι ανήκει στην Ευρώπη. Εάν η Τουρκία επιτύχει να γίνει μέλος της ΕΕ, θα είναι τότε σε θέση να υποστηρίξει αμεσότερα τις προσπάθειες της ΕΕ για την αποτροπή συρράξεων χάρη, κυρίως, στις άριστες σχέσεις που διατηρεί με την περιοχή της Κεντρικής Ασίας και τις χώρες της Μέσης Ανατολής και του Αραβικού Κόλπου.

2. Εισαγωγή

2.1 Το ζήτημα που κυριαρχεί σήμερα στις σχέσεις ΕΕ και Τουρκίας και θα εξακολουθήσει να κυριαρχεί είναι το ερώτημα κατά πόσον θα αρχίσουν ή όχι οι διαπραγματεύσεις για την προσχώρηση της Τουρκίας στην ΕΕ. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θα λάβει σχετική απόφαση κατά τη συνεδρίασή του στο Ρότερνταμ, τον Δεκέμβριο του 2004.

2.2 Η απόφαση αυτή θα είναι ένα γεγονός καθοριστικής σημασίας μετά από μια περίοδο μεγαλύτερη των 15 ετών, σε όλη τη διάρκεια της οποίας η Τουρκία ανέμενε μία σαφή απάντηση στην αίτηση προσχώρησής της στην ΕΕ. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι, που πραγματοποιήθηκε τον Δεκέμβριο του 1999, αναγνώρισε στην Τουρκία το καθεστώς υποψήφιας προς ένταξη χώρας. Το Δεκέμβριο του 2002, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης αποφάσισε ότι το ζήτημα της έναρξης των διαπραγματεύσεων θα αποφασιστεί ανάλογα με τα αποτελέσματα εκτίμησης σχετικά με το κατά πόσον η Τουρκία θα είναι έως τότε σε θέση να ανταποκριθεί στα πολιτικά κριτήρια που καθορίστηκαν το 1993 στην Κοπεγχάγη. Αυτό, θεωρείται ουσιαστική προϋπόθεση για τη δρομολόγηση της πλήρους εντάξεώς της.

2.3 Η απόφαση που αναμένεται έχει προφανώς μέγιστη σημασία, όχι μόνον για την Τουρκία, αλλά και για την ΕΕ.

2.4 Μέχρι σήμερα, τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την παρακολούθηση της σχετικής προόδου στην Τουρκία εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής υπήρξαν θετικά. Σύμφωνα με την Επιτροπή, η έκβαση της διαδικασίας μεταρρύθμισης υπήρξε ιδιαίτερα εντυπωσιακή τα τελευταία δύο ή τρία χρόνια. Είναι, ωστόσο, απαραίτητο να σημειωθεί σημαντική επιπλέον πρόοδος σε ό,τι αφορά την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης, την ελευθερία έκφρασης, τον ρόλο του στρατού και τα δικαιώματα των επιμέρους πολιτισμικών ομάδων, ιδιαίτερα στη Νοτιοανατολική Τουρκία.

Στην πλέον πρόσφατη έκθεσή του για την Τουρκία, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο καταλήγει σε ανάλογη αξιολόγηση. Θεωρεί ότι η Τουρκία, παρά τις προσπάθειες που κατέβαλε ως τώρα, δεν πληροί ακόμη τα πολιτικά κριτήρια της Κοπεγχάγης. Υφίστανται ελλείψεις μείζονος σημασίας στο Σύνταγμα του 1982, που ψηφίστηκε υπό το στρατιωτικό καθεστώς. Οι μεταρρυθμίσεις που επήλθαν από το 2001 και μετά δεν έχουν ακόμη άρει τον αυταρχικό του χαρακτήρα. Εκφράζονται ακόμη ανησυχίες, σύμφωνα με την έκθεση του Κοινοβουλίου, ως προς την εφαρμογή στην πράξη των μεταρρυθμίσεων, τα συνεχιζόμενα βασανιστήρια στα αστυνομικά τμήματα, την παρενόχληση της λειτουργίας των οργανώσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την έλλειψη σεβασμού για τα δικαιώματα των μειονοτήτων (ιδιαίτερα στην περίπτωση των Κούρδων).

2.5 Η Τουρκία όχι μόνον έχει καταρτίσει ένα εντυπωσιακό νομοθετικό πρόγραμμα, αλλά έχει λάβει και σημαντικά μέτρα για την παρακολούθηση της εφαρμογής στην πράξη της νέας αυτής νομοθεσίας.

2.6 Η παρούσα γνωμοδότηση εκπονήθηκε, μεταξύ άλλων, με βάση τις σχετικές εργασίες της Μικτής Συμβουλευτικής Επιτροπής ΕΕ-Τουρκίας. Αυτό έδωσε τη δυνατότητα στην ΕΟΚΕ να λάβει υπόψη τις απόψεις, τις επιδιώξεις και τις προσδοκίες σημαντικού τμήματος της κοινωνίας των πολιτών της Τουρκίας.

3. Γενικές παρατηρήσεις

3.1 Πρέπει εξ αρχής να καταστεί σαφές ότι τα κρίσιμα ζητήματα που πρέπει στο στάδιο αυτό να συζητηθεί η ΕΟΚΕ είναι κατά βάση τα πολιτικά ζητήματα της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της προστασίας των μειονοτήτων, όπως αποφάσισε, τον Δεκέμβριο του 2002, το Συμβούλιο της Κοπεγχάγης.

3.2 Τα οικονομικά κριτήρια και το κεκτημένο θα συζητηθούν στην παρούσα γνωμοδότηση στο μέτρο μόνο που η πρόοδος της Τουρκίας στον τομέα αυτό μπορεί να θεωρηθεί ότι συμβάλλει στην κατοχύρωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της κοινωνίας των πολιτών και της δημοκρατίας.

3.3 Η ΕΟΚΕ έλαβε υπόψη με προσοχή τις πρόσφατες πληροφορίες για το θέμα, και συγκεκριμένα την τακτική έκθεση 2003 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την πρόοδο της Τουρκίας σε ό,τι αφορά την ένταξη, την έκθεση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για την Τουρκία που δημοσιεύτηκε τον Απρίλιο του 2004 και την έκθεση για τα ανθρώπινα δικαιώματα στην Τουρκία του Συμβουλίου της Ευρώπης, του Δεκεμβρίου 2003. Η ΕΟΚΕ συμφωνεί με τη γενικότερη αποτίμηση της μεταρρυθμιστικής διαδικασίας που γίνεται στις εν λόγω εκθέσεις. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι η προστιθέμενη αξία της παρούσας γνωμοδότησης έγκειται στις απόψεις σχετικά με τα πολιτικά κριτήρια, τα οποία έχουν ιδιαίτερη σημασία για τις ομάδες οικονομικών και κοινωνικών συμφερόντων. Επομένως, η γνωμοδότηση θα επικεντρωθεί στις πτυχές αυτές.

3.4 Κατά την άποψη της ΕΟΚΕ, οι πτυχές που έχουν ιδιαίτερη σημασία ως προς τα πολιτικά κριτήρια είναι οι ακόλουθες:

- ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (και ειδικότερα το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι και το δικαίωμα σύναψης συλλογικών συμβάσεων, τα δικαιώματα των γυναικών και τα πολιτικά δικαιώματα των μειονοτήτων),
- η δημοκρατία και ειδικότερα η συμβολή των οικονομικών και κοινωνικών ομάδων συμφερόντων και της κοινωνίας των πολιτών γενικότερα, στις διαδικασίες λήψης πολιτικών αποφάσεων,
- η ελευθερία έκφρασης, τα ανεξάρτητα μέσα ενημέρωσης, και
- ο ρόλος του στρατού στην τουρκική κοινωνία και ειδικότερα στον οικονομικό και κοινωνικό βίο.

3.5 Το Συμβούλιο του Ελσίνκι του 1999 όριζε σαφώς ότι οι μεταρρυθμιστικές επιδόσεις της Τουρκίας θα εκτιμηθούν με βάση τα ίδια κριτήρια που εφαρμόζονται για τις λοιπές υποψήφιες χώρες.

3.6 Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να σημειωθεί ότι ορισμένες χώρες με τις οποίες οι διαπραγματεύσεις για την ένταξη άρχισαν αρκετά χρόνια πριν, βεβαίως δεν ανταποκρίνονταν πλήρως στα πολιτικά κριτήρια που ίσχυαν όταν άρχισαν οι σχετικές διαπραγματεύσεις. Σε ορισμένες από αυτές, εξακολουθούν να παρατηρούνται σοβαρές παρεκκλίσεις ακόμη και τώρα που είναι πλέον μέλη της ΕΕ. Θα μπορούσαν να αναφερθούν εδώ σημαντικά στοιχεία όπως η διαφθορά, η ανεξαρτησία της δικαιοσύνης και η αντιμετώπιση των μειονοτήτων. Με αυτά τα δεδομένα, έχει σημασία να αναφερθεί ότι κατά τη γνώμη μας η Τουρκία δεν πρέπει μόνο να αξιολογηθεί με βάση τα ίδια κριτήρια που ίσχυαν για τα λοιπά υποψήφια κράτη μέλη, αλλά και ότι πρέπει τα κριτήρια αυτά να εφαρμοστούν κατά τον ίδιο τρόπο.

3.7 Τον Δεκέμβριο του 2002, το Συμβούλιο όρισε προθεσμία για τη λήψη απόφασης σχετικά με το κατά πόσον θα αρχίσει ή όχι διαπραγματεύσεις με την Τουρκία. Το γεγονός αυτό φάνηκε να σημαίνει ότι, κατά το Συμβούλιο, η Τουρκία είχε πραγματοποιήσει αρκετή πρόοδο, ώστε δικαιολογημένα μπορούσε να προσδοκάται ότι εάν η Τουρκία κατέβαλε σημαντικές προσπάθειες κατά το διάστημα των υπόλοιπων 24 μηνών, οι υπόλοιπες αδυναμίες θα μπορούσαν πράγματι να ξεπεραστούν. Διαφορετικά, θα ήταν ανώφελο και άδικο να ανοίξει για την Τουρκία η προοπτική αυτή.

3.7.1 Για ορισμένα από τα σημαντικά προβλήματα που παραμένουν, όπως ο ρόλος του στρατού στην κοινωνία και η μεταχείριση των μειονοτήτων (ειδικότερα των Κούρδων στο νοτιοανατολικό τμήμα της χώρας), η ιστορία των οποίων είναι περίπλοκη και χρονολογείται από πολλές δεκαετίες, το διάστημα των δύο ετών είναι εξαιρετικά βραχύ. Συνεπώς, είναι εύλογο να υποτεθεί ότι το Συμβούλιο δεν πρέπει να εννοούσε ότι η Τουρκία θα ήταν όντως σε θέση να ανταποκριθεί πλήρως στα πολιτικά κριτήρια έως τον Δεκέμβριο του 2004.

3.7.2 Εάν ευσταθεί η ερμηνεία της απόφασης του Συμβουλίου του Δεκεμβρίου του 2002, το ερώτημα είναι πόση πρόοδος, και σε ποιες πτυχές των πολιτικών κριτηρίων, μπορεί ρεαλιστικά να αναμένεται από την Τουρκία προκειμένου να καταστεί δυνατή η έναρξη των διαπραγματεύσεων.

3.8 Κατά τις τρέχουσες συζητήσεις με θέμα την έναρξη των διαπραγματεύσεων για την ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ, αναφέρεται συστηματικά το πρόβλημα της Κύπρου. Ο θετικός ρόλος τον οποίο η Τουρκία διαδραμάτισε για την εξεύρεση λύσης και το συνακόλουθο εκλογικό αποτέλεσμα στην τουρκοκυπριακή κοινότητα — 65 % υπέρ της ένωσης της νήσου — πρέπει να ληφθούν υπόψη. Αναμφισβήτητα, η Κύπρος παραμένει ζήτημα κεφαλαιώδους σημασίας, τόσο ως θέμα αρχής, όσο και ως πολιτική πραγματικότητα. Ωστόσο, εάν εμμένουμε πιστά και ειλικρινά στην απόφαση του Συμβουλίου της Κοπεγχάγης του Δεκεμβρίου του 2002, για την οποία γίνεται λόγος στο σημείο 1.2, η ΕΕ δεν μπορεί να θέσει την επίλυση ως νέο όρο για την έναρξη των διαπραγματεύσεων, γιατί αυτό θα σήμαινε ότι θέτει, εκ των υστέρων, μία επιπλέον προϋπόθεση.

4. Ειδικές παρατηρήσεις

4.1 Τα ανθρώπινα δικαιώματα

4.1.1 Οι ομάδες οικονομικών και κοινωνικών συμφερόντων ενδιαφέρονται έντονα για τα θέματα που σχετίζονται με το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι και το δικαίωμα σύναψης συλλογικών συμβάσεων, όπως θεσπίζονται στις συμβάσεις 87 και 98 του ΔΟΕ και στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη. Η Τουρκία έχει προσυπογράψει και τις δύο συμβάσεις ΔΟΕ καθώς και τον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη, με επιφυλάξεις ως προς τα άρθρα του 5 (δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι) και 6 (δικαίωμα συλλογικών συμβάσεων και απεργίας).

4.1.2 Κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες, και συγκεκριμένα ως συνέπεια του στρατιωτικού πραξικοπήματος του Σεπτεμβρίου του 1980, σημειώθηκαν σοβαρές παραβιάσεις των δικαιωμάτων αυτών. Το στρατιωτικό καθεστώς έφτασε μάλιστα μέχρι του σημείου να εγγράψει ορισμένες σοβαρές παραβιάσεις των βασικών συνδικαλιστικών δικαιωμάτων στο Σύνταγμα του 1982.

4.1.3 Πολλά από τα άρθρα αυτά και πολλές από τις νομοθετικές πράξεις που βασίζονταν σε αυτά τροποποιήθηκαν κατά τα τελευταία χρόνια.

4.1.4 Ωστόσο, εξακολουθούν να υφίστανται ορισμένες σημαντικές παρεκκλίσεις από τις βασικές συμβάσεις της ΔΟΕ. Συγκεκριμένα, το άρθρο 54 του Συντάγματος εξακολουθεί να προβλέπει λεπτομερείς περιορισμούς του δικαιώματος απεργίας. Το άρθρο 51 του Συντάγματος, το οποίο ορίζει προϋποθέσεις για την εκλογή των εκπροσώπων των συνδικαλιστικών οργανώσεων, τροποποιήθηκε προκειμένου να ευθυγραμμιστεί με τη σύμβαση 87 της ΔΟΕ. Αυτή δε τη στιγμή έχουν αναληφθεί πρωτοβουλίες για την τροποποίηση ανάλογων διατάξεων του νόμου 2821 για τις συνδικαλιστικές οργανώσεις και του νόμου 2822 για τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας, τις απεργίες και τις ανταπεργίες. Ωστόσο, σύμφωνα με την έκθεση της επιτροπής εμπειρογνομόνων προς την Διεθνή Συνδιάσκεψη Εργασίας σχετικά με τις κυρωθείσες συμβάσεις της ΔΟΕ, η κυβέρνηση κίνησε πρόσφατα δικαστικές διαδικασίες κατά του DISK, μιας από τις συνομοσπονδίες εργατικών ενώσεων που εκπροσωπούνται στην Μικτή Συμβουλευτική Επιτροπή ΕΕ-Τουρκίας, βασιζόμενη στην νομοθεσία αυτή.

4.1.5 Επί είκοσι και περισσότερα χρόνια, τα εμποτικά σώματα της ΔΟΕ (η ανεξάρτητη επιτροπή εμπειρογνομόνων για την εφαρμογή των συμβάσεων, η επιτροπή της Διεθνούς Συνδιάσκεψης Εργασίας για την εφαρμογή των συμβάσεων, η διοικητική επιτροπή του οργάνου για την ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι) επέκριναν δριμύτατα τις εν λόγω παραβιάσεις και πρότειναν διάφορους τρόπους με τους οποίους η Τουρκία θα μπορούσε να δώσει τέλος σε αυτές. Οι ενέργειες των διαδοχικών τουρκικών κυβερνήσεων για την αντιμετώπιση της κατάστασης υπήρξαν απογοητευτικά βραχύρρυθμες και, δυστυχώς, εξακολουθούν να μην υπάρχουν ενδείξεις βελτίωσης.

4.1.6 Μία έκθεση για τον κοινωνικό διάλογο και τα οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα στην Τουρκία, που εκπονήθηκε για την 12η συνεδρίαση της ΜΣΕ ΕΕ-Τουρκίας⁽¹⁾, τόνιζε συγκεκριμένα τους περιορισμούς του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι και του δικαιώματος απεργίας στον δημόσιο τομέα. Ατυχώς, οι περιορισμοί αυτοί εξακολουθούν να υφίστανται και σήμερα, παρά τις μεταρρυθμίσεις στη νομοθεσία των εργατικών συνδικάτων και βιομηχανικών σχέσεων.

⁽¹⁾ «Κοινωνικός διάλογος και οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα στην Τουρκία».

4.1.7 Σε ό,τι αφορά το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι με τη μορφή ΜΚΟ υφίστανται νομικοί περιορισμοί στο νόμο περί συνεταιρισμών, οι οποίοι σχετίζονται με την ένταξη σε αυτούς, τη συγκέντρωση πόρων, και το πεδίο των δραστηριοτήτων τους. Στην πράξη, η λειτουργία των οργανισμών αυτών συναντά συχνά σοβαρά εμπόδια. Οι ΜΚΟ που θεωρείται ότι υιοθετούν ειρηνικά αντικυβερνητικές θέσεις αντιμετωπίζουν προβλήματα διεισδύσεων, στενής παρακολούθησης, λογοκρισίας κλπ.

4.1.8 Τα ιδρύματα (θρησκευτικών) μειονοτήτων αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες δυσκολίες σε ό,τι αφορά τα δικαιώματα ιδιοκτησίας. Η κυβέρνηση φαίνεται πως είναι πρόθυμη να άρει τους περιορισμούς αυτούς για την ελεύθερη λειτουργία τους. Έχουν εξαγγελθεί βελτιώσεις για την άνοιξη του 2004.

4.1.8.1 Σοβαρά προβλήματα εξακολουθούν να υφίστανται ως προς την εκπαίδευση του κλήρου των θρησκευτικών μειονοτήτων και συγκεκριμένα του Ελληνορθόδοξου κλήρου. Η θεολογική σχολή της Χάλκης παραμένει κλειστή επί τριάντα χρόνια.

4.1.9 Σε ό,τι αφορά τα δικαιώματα των γυναικών, η ΕΟΚΕ επισημιάει ορισμένες σοβαρές ανεπάρκειες παρά το γεγονός ότι η Τουρκία έχει προσυπογράψει τις βασικές συμβάσεις της ΔΟΕ περί της ισότητας των αμοιβών (αριθ. 100) και περί διακρίσεων (στον τομέα της απασχόλησης και της επαγγελματικής δραστηριότητας) (αριθ. 111). Οι συμβάσεις εφαρμόζονται στη νομοθεσία με ορισμένες παρεκκλίσεις (π.χ., υπάρχουν νομικά εμπόδια ως προς την πρόσβαση των γυναικών σε ορισμένες επαγγελματικές δραστηριότητες). Η εφαρμογή στην πράξη παρουσιάζει πολλές αδυναμίες, π.χ., σε ό,τι αφορά την ισότητα των αμοιβών για την ίδια εργασία με ίσα προσόντα και την πρόσβαση σε ορισμένα είδη ποιοτικής απασχόλησης. Παρόμοια προβλήματα υφίστανται και σε πολλά κράτη μέλη της ΕΕ.

4.1.9.1 Πολύ σοβαρότερο είναι το ζήτημα των ισχυρών εγκληματικών κυκλωμάτων τα οποία εκμεταλλεύονται την καταναγκαστική πορνεία καθώς και την εθνική και διεθνή εμπορία γυναικών, κοριτσιών, αγοριών, και ανθρώπινων οργάνων.

4.1.10 Παρά τις σημαντικές αλλαγές στη νομοθεσία, εξακολουθούν να υφίστανται σήμερα σοβαρότατα προβλήματα σε ό,τι αφορά την αντιμετώπιση των Κούρδων στην πράξη. Τα πολιτιστικά τους δικαιώματα ως μειονότητας, δεν γίνονται ακόμη επαρκώς σεβαστά, παρά ορισμένες σημαντικές βελτιώσεις, όπως κυρίως η πραγματοποίηση εκπομπών στα κουρδικά. Στην Τουρκία, το καθεστώς της μειονότητας αναγνωρίζεται στις θρησκευτικές ομάδες της χώρας, με βάση τη Συνθήκη της Λωζάννης του 1923, η οποία κάνει λόγο αποκλειστικά για θρησκευτικές μειονότητες.

4.2 Δημοκρατία

4.2.1 Στο κεφάλαιο αυτό, η ΕΟΚΕ επιθυμεί να τονίσει για μία ακόμη φορά τη σημασία που μπορεί να έχει το νέο Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο της Τουρκίας. Το νέο ΟΚΣ μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην ενίσχυση της δημοκρατικής διαδικασίας στον τομέα της λήψης αποφάσεων για μείζονα οικονομικά και κοινωνικά ζητήματα, μέσω ουσιαστικών διαβουλεύσεων της κυβέρνησης με τις πιο αντιπροσωπευτικές ομάδες συμφερόντων. Κατ' αυτήν την έννοια, πρόκειται για κάτι περισσότερο από ένα απλό στοιχείο του κοινωνικού διαλόγου, όπως το πραγματεύεται η Επιτροπή στην τακτική της έκθεση.

4.2.2 Το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο της Τουρκίας ιδρύθηκε το 2001. Προεδρεύεται από τον πρωθυπουργό και στις εργασίες του συμμετέχουν διάφοροι άλλοι υπουργοί. Από τότε που συστάθηκε, δεν συνεδρίασε παρά μόνον μετά τον σχηματισμό της νέας κυβέρνησης, πριν ενάμιση χρόνο. Έχει συνέλθει τρεις φορές από τότε, σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα, οπωσδήποτε όμως δεν λειτουργεί κατά τον τρόπο που συνιστά η έκθεση της ΜΣΟ ΕΕ-Τουρκία για τον κοινωνικό και οικονομικό διάλογο και τα κοινωνικά δικαιώματα, για την οποία έγινε λόγος στο σημείο 4.1.6. Φαίνεται, μάλλον, ότι πρόκειται για έναν χώρο συζητήσεων όπου γίνονται δηλώσεις και συζητήσεις χωρίς κατάληξη και όχι για έναν φορέα επιρροής στο πλαίσιο του οποίου οι ομάδες οικονομικών και κοινωνικών συμφερόντων —η γνώμη των οποίων ζητείται επίσημως από την κυβέρνηση— καταβάλλουν σοβαρές προσπάθειες για την εξεύρεση συναινετικών λύσεων για δύσκολα θέματα στους τομείς των αρμοδιοτήτων και των δραστηριοτήτων τους. Βέβαια, ένας παρόμοιος φορέας με τις δραστηριότητες αυτές δεν μπορεί να δημιουργηθεί εν μία νυκτί. Έως σήμερα, όμως, η κυβέρνηση απέτυχε να παράσχει στις οργανώσεις που εκπροσωπούνται στο Συμβούλιο τα κατάλληλα κίνητρα για σοβαρή συνεργασία, π.χ., διαβεβαιώνοντας και αποδεικνύοντας τους ότι εάν επιτύχουν στην εξεύρεση ουσιαστικών συμβιβασμών, αυτό θα έχει σημαντικό αντίκτυπο στις κυβερνητικές πολιτικές. Η ΕΟΚΕ επιθυμεί η τουρκική κυβέρνηση να συνεργαστεί σοβαρά και εποικοδομητικά με το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο έτσι ώστε να αναδειχθεί σε σημαντικό στοιχείο της διαδικασίας εκδημοκρατισμού της Τουρκίας. Τον περασμένο Φεβρουάριο, η κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι σκοπεύει να αναθεωρήσει την σύνθεση του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου και πιο συγκεκριμένα τον δεσπόζοντα ρόλο της σε αυτό.

4.2.3 Η ΕΟΚΕ επιθυμεί, επίσης, να τονίσει ότι για την επιτυχία της διαδικασίας εκδημοκρατισμού στην Τουρκία είναι σημαντικό να υπάρχουν ελευθερία έκφρασης και ανεξάρτητα μέσα ενημέρωσης. Αναγνωρίζει ότι επήλθαν σημαντικές μεταρρυθμίσεις στον τομέα αυτό. Μολαταύτα, συμμερίζεται τις ανησυχίες που εξέφρασε ο Επίτροπος του Συμβουλίου της Ευρώπης που είναι αρμόδιος για τα ανθρώπινα δικαιώματα, σύμφωνα με τον οποίο ορισμένες αλλαγές (όπως, π.χ., στο Σύνταγμα) θα μπορούσαν να ερμηνευθούν κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να αποβαίνουν πιο περιοριστικές από τις διατάξεις που αντικατέστησαν. Επιπλέον, η πρακτική εφαρμογή και ερμηνεία των νέων άρθρων είναι αυτά από τα οποία, κατ'ουσία, θα κριθεί κατά πόσον οι μεταρρυθμίσεις αυτές, όπως και αυτές σε άλλους τομείς, επέτυχαν. Ατυχώς όμως, οι εμπειρίες από τις νομικές διαδικασίες δείχνουν ως τώρα ότι δεν υπάρχει συνέπεια.

4.3 Ο ρόλος των ενόπλων δυνάμεων στην τουρκική κοινωνία

4.3.1 Η ΕΟΚΕ έχει συνείδηση του σημαντικού ρόλου που οι ένοπλες δυνάμεις έχουν διαδραματίσει και εξακολουθούν να διαδραματίζουν τόσο στην ιστορία της χώρας, όσο και στην τουρκική κοινωνία. Αναγνωρίζει ότι σε πολλές περιπτώσεις υπήρξε θετικός. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι πολλές από τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει σήμερα η Τουρκία προκειμένου να ανταποκριθεί στα πολιτικά κριτήρια της Κοπεγχάγης του 1993 απορρέουν από την ευρύτατη και βαθύτατη ανάμειξη του στρατού στην κοινωνία. Αυτό πρέπει να λάβει τέλος με βάση συγκεκριμένο πρόγραμμα και αυστηρό χρονοδιάγραμμα.

4.3.2 Η ΕΟΚΕ αντιλαμβάνεται ότι είναι αδύνατο να εξαλειφθεί σύντομα η δεσπόζουσα παρουσία του στρατού σε πολλές σφαίρες του δημόσιου βίου, η οποία υπερβαίνει κατά πολύ τον κανονικό ρόλο ενός στρατού (άμυνα, εσωτερική ασφάλεια). Ωστόσο, πρέπει να καταστεί απολύτως σαφές στην Τουρκία ότι, εάν επιθυμεί να καταστεί μέλος της ΕΕ, τότε ο ρόλος του στρατού πρέπει να περιοριστεί στα καθήκοντα που αυτός εκτελεί στα άλλα κράτη μέλη: να περιοριστεί δηλαδή στην εσωτερική και εξωτερική ασφάλεια της χώρας και να συμμετέχει σε διεθνείς επιχειρήσεις, υπό το δημοκρατικό έλεγχο του Κοινοβουλίου.

4.3.3 Εκτός από τα σημεία τα οποία έχουν ήδη συζητηθεί από την Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (μεταξύ άλλων ο ρόλος και η σύνθεση του Εθνικού Συμβουλίου Ασφάλειας, η πολιτική ευθύνη για τον προϋπολογισμό του στρατού, η στρατιωτική εκπροσώπηση στους πολιτικούς φορείς της εκπαίδευσης και των οπτικοακουστικών μέσων), πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι ο στρατός και οι αξιωματικοί κατέχουν επίσης και εξεχουσες θέσεις στον οικονομικό βίο. Ένας νόμος του 2003 ορίζει ότι τα δύο πρόσθετα δημοσιονομικά ταμεία των ενόπλων δυνάμεων θα ενταχθούν στον γενικό κρατικό προϋπολογισμό μέχρι το τέλος του 2004 και ότι από το 2007 θα πάψουν να υφίστανται ως ξεχωριστά κονδύλια. Αυτό συνεπάγεται ότι από το 2007 ο προϋπολογισμός των ενόπλων δυνάμεων θα τεθεί υπό πλήρη δημοκρατικό έλεγχο. Ωστόσο, αυτή τη στιγμή, ο στρατός εξακολουθεί να διαθέτει σημαντική εξουσία στην Τουρκική κοινωνία και οικονομία: οι ένοπλες δυνάμεις ασκούν —τόσο επίσημα όσο και ανεπίσημα— τεράστια επιρροή⁽¹⁾, η οποία πρέπει να καταστεί διαφανής, όπως όλες οι άλλες οικονομικές δραστηριότητες. Η οικονομική πτυχή αυτή έχει αγνοηθεί έως σήμερα στις συζητήσεις της ΕΕ σχετικά με τον ισχυρό ρόλο του στρατού στην τουρκική κοινωνία, με εξαίρεση το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο που έδιξε το θέμα στην πρόσφατη έκθεσή του.

5. Συμπεράσματα και συστάσεις

5.1 Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι η Τουρκία είναι μια αναπτυσσόμενη δημοκρατία, η οποία έχει επιτελέσει σημαντική πρόοδο στις προσπάθειές της να ανταποκριθεί στα πολιτικά κριτήρια της Κοπεγχάγης, ειδικότερα από το Δεκέμβριο 2002 και μετά.

(¹) Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι το γεγονός ότι το συνταξιοδοτικό ταμείο των αξιωματικών διαθέτει τράπεζα και εταιρεία χαρτοφυλακίου, η οποία αποτελεί, μεταξύ άλλων, τον εταίρο της Τουρκίας στη μεγαλύτερη κοινοπραξία της αυτοκινητοβιομηχανίας. Σύμφωνα με στοιχεία που παρέσχε ο ΟΥΑΚ, έχει συσταθεί ως οικονομικά και διοικητικά αυτόνομο νομικό πρόσωπο το οποίο διέπεται από τις διατάξεις του αστικού και εμπορικού κώδικα της Τουρκίας, όπως όλα τα παρόμοια ιδρύματα. Βασικός του σκοπός είναι η παροχή οφελών στα μέλη του, επιπλέον εκείνων που παρέχονται από το σύστημα κοινωνικής ασφάλειας του τουρκικού κράτους και, βασικά, αντιστοιχεί στα επικουρικά συνταξιοδοτικά ταμεία τα οποία λειτουργούν στην ΕΕ.

Όλο το στρατιωτικό και πολιτικό προσωπικό των ενόπλων δυνάμεων είναι μέλη του συνταξιοδοτικού ταμείου ΟΥΑΚ. Παραμένουν δε μόνιμα μέλη του ΟΥΑΚ. Ωστόσο, παρά την προέλευση των μελών του, ο ΟΥΑΚ δεν έχει καμία σχέση με το κράτος ή τις τουρκικές ένοπλες δυνάμεις από την άποψη των επενδύσεων, της επιχειρηματικής δραστηριότητας, της μεταφοράς κεφαλαίων, των κρατικών ενισχύσεων, ή της χρηματοοικονομικής στήριξης οιασδήποτε είδους. Ο ΟΥΑΚ αποτελεί επαγγελματικό συνταξιοδοτικό ταμείο παρόμοιο με τα αντίστοιχα της ΕΕ. Σύμφωνα με την πολιτική διαφάνειας που έχει υιοθετήσει ο ΟΥΑΚ, οι ετήσιες εκθέσεις του δημοσιεύονται ευρύτερα και οι ισολογισμοί τόσο του ιδρύματος όσο και των παραρτημάτων του υπόκεινται σε ετήσιο λογιστικό έλεγχο διεθνών λογιστικών εταιρειών. Ο ΟΥΑΚ παρέχει επικουρικές συνταξιοδοτικές παροχές.

5.2 Η Τουρκία δεν θα πρέπει μόνο να ανταποκριθεί στα ίδια πολιτικά κριτήρια που ίσχυαν για τα λοιπά υποψήφια κράτη μέλη πριν από την έναρξη των διαπραγματεύσεων ένταξης, αλλά και η απόδοσή της στη μεταρρυθμιστική διαδικασία πρέπει να αξιολογηθεί, επίσης, σύμφωνα με τις ίδιες προδιαγραφές που χρησιμοποιήθηκαν και για τα λοιπά υποψήφια κράτη μέλη. Πρέπει να καταβληθεί κάθε δυνατή προσπάθεια από την πλευρά της ΕΕ ώστε να μην υπάρξει καν η υποψία ότι ισχύουν ιδιαίτερες προδιαγραφές.

5.3 Η απόφαση του Συμβουλίου της Κοπεγχάγης του 2002 αφήνει να εννοηθεί ότι η ΕΕ ήταν πεπεισμένη την εποχή εκείνη ότι η Τουρκία, καταβάλλοντας σοβαρές προσπάθειες, θα μπορούσε να ικανοποιήσει τα πολιτικά κριτήρια εντός δύο ετών. Ωστόσο, σε ό,τι αφορά ορισμένους τομείς όπου κυριαρχούν πολύχρονες παραδόσεις και πρακτικές, φαίνεται ότι η πλήρης συμμόρφωση προς τα πολιτικά κριτήρια δεν είναι δυνατή έως τον Δεκέμβριο του 2004 και ότι μάλλον αναζητείται η απαραίτητη κρίσιμη μάζα πραγματικής προόδου για την έναρξη των διαπραγματεύσεων. Άλλωστε, ακόμη και ορισμένα από τα νέα κράτη μέλη, τα οποία έχουν ολοκληρώσει πλήρως την διαδικασία διαπραγματεύσεων, δεν ικανοποιούν απόλυτα τα πολιτικά κριτήρια.

5.3.1 Στους ιδιαίτερους αυτούς τομείς, αυτό που η ΕΕ μπορεί και πρέπει, σε ρεαλιστικούς όρους, να απαιτήσει από την Τουρκία είναι να πραγματοποιήσει μια τέτοια αξιόπιστη πρόοδο έως το τέλος του 2004, να έχει μέχρι τότε προχωρήσει τόσο ώστε να μην μπορεί πλέον να κάνει πίσω. Έκδηλα παραδείγματα εδώ είναι ο ρόλος του στρατού και η αντιμετώπιση των μειονοτήτων, ειδικότερα των Κούρδων στο νοτιοανατολικό τμήμα της χώρας. Η ΕΟΚΕ υποστηρίζει ότι οι μεταρρυθμίσεις που αποσκοπούν στον περιορισμό της εξουσίας των ενόπλων δυνάμεων στην κοινωνία γενικότερα καθώς και εκείνες που αφορούν τα πολιτισμικά δικαιώματα των μειονοτήτων, θα εξακολουθήσουν να υλοποιούνται με τον τρέχοντα ρυθμό και προς την τρέχουσα κατεύθυνση και ευελπιστεί ότι στο μέλλον δεν θα υπάρξει οπισθοδρόμηση η οποία ενδεχομένως θα υπονόμει τη διαδικασία των διαπραγματεύσεων προσχώρησης.

5.3.2 Ο ρόλος του στρατού, εκτός του πεδίου των βασικών καθηκόντων του στους τομείς άμυνας και ασφάλειας, πρέπει να περιοριστεί με αποφασιστικότητα ώστε να πειστεί η ΕΕ ότι η διαδικασία έχει φθάσει σε ένα σημείο μη επιστροφής. Η επιρροή του στρατού θα πρέπει να καταστεί διαφανής και θα πρέπει να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα ώστε η διαφάνεια αυτή να εξασφαλιστεί στο μέλλον.

5.3.3 Η ΕΕ οφείλει να συνεχίσει τις συζητήσεις με την Τουρκία σχετικά με τον ορισμό των μειονοτήτων (τον οποίο η Τουρκία βασίζεται στη Συνθήκη της Λωζάννης), δεδομένου ότι το πρόβλημα των μειονοτήτων δημιουργεί δυσκολίες στην Τουρκία με αποτέλεσμα να μην μπορεί να κυρώσει άνευ επιφυλάξεων ή να εφαρμόσει τις σχετικές διεθνείς συμφωνίες. Στις συζητήσεις αυτές, η ΕΕ πρέπει να λάβει πλήρως υπόψη το γεγονός ότι ορισμένα από τα σημερινά και νέα κράτη μέλη υιοθετούν, και αυτά, ένα στενό ορισμό των μειονοτήτων που προκαλεί το ίδιο πρόβλημα.

5.3.3.1 Η ΕΟΚΕ παραπέμπει στο πρόσφατο έργο που επιτελέστηκε στο πλαίσιο της ΜΣΕ για την περιφερειακή ανάπτυξη⁽¹⁾ και τονίζει τη σημασία που έχει η ύπαρξη δραστηρίων πολιτικής στον τομέα της περιφερειακής ανάπτυξης στην Τουρκία, με την υποστήριξη της ΕΕ, η οποία θα μπορούσε να αποτελέσει αφορμή για την ενεργό συμμετοχή του πληθυσμού της νοτιοανατολικής Τουρκίας (καθώς και άλλων περιοχών) στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της περιοχής τους. Η σταδιακή υιοθέτηση εκ μέρους

της Τουρκίας των προτύπων που ισχύουν στον τομέα της περιφερειακής πολιτικής θα παράσχει την ευκαιρία να προωθηθεί μία μεγαλύτερη και συνεπέστερη συνεργασία στους κόλπους της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών — πιο συγκεκριμένα, μεταξύ ελεύθερων, ανεξάρτητων και αντιπροσωπευτικών οικονομικών και κοινωνικών ομάδων συμφερόντων, αφενός, και των αρχών σε όλα τα κατάλληλα επίπεδα, αφετέρου. Μαζί, θα πρέπει να αναπτύξουν μία κοινή θέωση της αναπτυξιακής πολιτικής. Είναι σκόπιμο να υπάρξουν ανταλλαγές εμπειριών των κοινωνικοοικονομικών οργανώσεων της ΕΕ και της Τουρκίας.

5.3.3.2 Η ΕΟΚΕ σημειώνει με ενδιαφέρον ορισμένες πρωτοβουλίες της τουρκικής κυβέρνησης όπως ο νόμος του 2000 περί αποζημιώσεως των ζημιών που προκαλούνται από τις δυνάμεις ασφαλείας κατά τις αντιτρομοκρατικές δραστηριότητες και τα έργα «Εκτοπισμένα άτομα εντός της χώρας» και «Επιστροφή στο χωριό και αποκατάσταση». Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι έχει μεγάλη σημασία για την αξιοπιστία των μεταρρυθμίσεων σε ό,τι αφορά τα δικαιώματα των πληθυσμών των νοτιοανατολικών επαρχιών της χώρας να εφορμοστούν οι πρωτοβουλίες αυτές εμπράκτως πριν από τον Δεκέμβριο του 2004.

5.4 Σε άλλους τομείς, όπως ο τομέας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, για τον οποίο η Τουρκία έχει διεξαγάγει συζητήσεις επί μακρόν με την ΔΟΕ και το Συμβούλιο της Ευρώπης και όπου για να υπάρξουν αλλαγές δεν απαιτείται η εκρίζωση των κατεστημένων εξουσιών, παραδόσεων και αντιλήψεων, η εν πάση περιπτώσει απαιτούνται μόνον περιορισμένες προσπάθειες προς αυτήν την κατεύθυνση, η Τουρκία θα πρέπει να είναι σε θέση να επιδείξει σημαντική πρόοδο και να ανταποκριθεί στις από μακρού γνωστές απαιτήσεις έως τα τέλη του 2004. Για παράδειγμα, θα πρέπει έως τότε να σταματήσουν πλήρως οι παραβιάσεις των συμβάσεων 87 και 98 του ΔΟΕ. Επίσης, πρέπει να αρθούν οι αντιδημοκρατικοί περιορισμοί της λειτουργίας των ΜΚΟ που περιλαμβάνονται στην νομοθεσία περί του συνεταιρίζεσθαι ή που παρατηρούνται στην καθημερινή πρακτική. Η μεταρρυθμιστική διαδικασία που εφαρμόζεται σήμερα στην Τουρκία είναι φορέας θετικών προσδοκιών. Ωστόσο, στον τομέα αυτό πρέπει να επιτευχθούν συγκεκριμένα και ολοκληρωμένα αποτελέσματα έως την προαναφερθείσα προθεσμία.

5.5 Το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο της Τουρκίας πρέπει, ήδη κατά τη διάρκεια του τρέχοντος έτους, να συμμετάσχει σοβαρότερα στην προετοιμασία της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής. Η κυβέρνηση πρέπει να ζητεί τη γνώμη του για καίρια ζητήματα στους τομείς αυτούς και να δείξει ότι τη λαμβάνει σοβαρά υπόψη. Μόνο εάν αποδοθεί πραγματική υπευθυνότητα στις ομάδες οικονομικών και κοινωνικών συμφερόντων και εάν αυτές ανταμείβονται για τις πρωτοβουλίες τους, μπορεί να αναμένει η κυβέρνηση ότι οι εν λόγω ομάδες θα λαμβάνουν σοβαρά υπόψη το ΟΚΣ, καθώς και τις σχετικές προθέσεις της κυβέρνησης. Η ΕΟΚΕ σημειώνει με ενδιαφέρον ότι η κυβέρνηση σκοπεύει να προβεί σε απολογισμό του έργου του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου. Ωστόσο, αυτό δεν θα πρέπει να χρησιμεύσει ως επιχείρημα ώστε να καθυστερήσει περαιτέρω η ενεργός συμμετοχή της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών στην διαδικασία χάραξης της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής στην Τουρκία.

5.6 Για να μπορέσει να ενισχυθεί η κοινωνία των πολιτών στην Τουρκία, η κυβέρνηση πρέπει να πάψει να παρεμβαίνει στις δραστηριότητες των γνήσιων ΜΚΟ και των οικονομικών και κοινωνικών ομάδων συμφερόντων, να ενθαρρύνει δε την δημιουργία τους και να διευκολύνει το έργο τους.

(1) Εκθέσεις για τις περιφερειακές ανισότητες στην Τουρκία/Περιφερειακή ανάπτυξη με εισηγητές την κα Cassina και τον κ. Guvenc.

5.7 Κατά την ΕΟΚΕ, πρέπει να ληφθεί θετική απόφαση σχετικά με την έναρξη διαπραγματεύσεων για την προσχώρηση της Τουρκίας στην ΕΕ, εάν η τουρκική κυβέρνηση έχει προβεί στις ακόλουθες ενέργειες έως το Δεκέμβριο 2004:

- έχει λάβει τα κατάλληλα μέτρα για να ικανοποιηθούν τα αιτήματα που διατυπώνονται στα σημεία 4.3.1 και 4.3.2 σχετικά με το ρόλο του στρατού στην τουρκική κοινωνία,
- έχει αποδείξει, με συγκεκριμένα μέτρα, ότι είναι αποφασισμένη να εφαρμόσει πλήρως τις νομοθετικές μεταρρυθμίσεις σχετικά με τα πολιτιστικά δικαιώματα των Κούρδων που κατοικούν στις νοτιοανατολικές επαρχίες της χώρας,
- έχει αρχίσει την εφαρμογή στην πράξη των προθέσεων και δεσμεύσεων που ανέλαβε σχετικά με την εθελούσια επιστροφή, αποκατάσταση, και αποζήμωση των εκτοπισμένων ατόμων που υπήρξαν θύματα βίας κατά τις δεκαετίες του 1980 και 1990,
- έχει ευθυγραμμίσει τη νομοθεσία και την πρακτική της με τις Συμβάσεις 87 και 98 της ΔΟΕ σε ό,τι αφορά τα βασικά συνδικαλιστικά δικαιώματα και ελευθερίες,
- έχει αποβάλει από το δίκαιο περί ενώσεων κάθε αντιδημοκρατικό στοιχείο και δεν επιβάλλει στην πράξη περιορισμούς στην ελεύθερη λειτουργία των γνησίων οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, συμπεριλαμβανομένων των θρησκευτικών ιδρυμάτων και, τέλος,
- έχει δημιουργήσει συνθήκες για την ελεύθερη και ανεξάρτητη λειτουργία του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου της

Τουρκίας και τη βάση για εύλογη και εποικοδομητική συνεργασία με το εν λόγω συμβούλιο.

5.8 Η ΕΟΚΕ φρονεί ότι οι μεταρρυθμίσεις στις οποίες η τουρκική κυβέρνηση έχει προβεί μέχρι σήμερα σε ό,τι αφορά τα προβλήματα που απορρέουν από το ρόλο που οι ένοπλες δυνάμεις διαδραματίζουν στην κοινωνία, καθώς και τα προβλήματα που συνδέονται με τα πολιτιστικά δικαιώματα των Κούρδων στη Νοτιοανατολική Τουρκία, αποτελούν ακριβώς την αξιόπιστη πρόοδο που ζητείται στο παραπάνω σημείο 5.3.1.

5.9 Εξάλλου, εάν οι προϋποθέσεις που αναφέρονται στις τελευταίες τέσσερις περιπτώσεις του σημείου 5.7 έχουν ικανοποιηθεί έως τον Δεκέμβριο 2004, τότε θα έχει δημιουργηθεί η κατάλληλη βάση για την έναρξη των διαπραγματεύσεων οι οποίες, εν ευνόητο χρόνο, θα οδηγήσουν σε θετικά αποτελέσματα και για τις δύο πλευρές. Στο πλαίσιο αυτό, η ΕΟΚΕ φρονεί ότι κάθε ευρωπαϊκό θεσμικό όργανο, και συνεπώς και η ίδια, θα πρέπει να αρχίσει να προετοιμάζεται για τον αντίκτυπο που η προσχώρηση της Τουρκίας θα έχει στη λειτουργία καθώς και στην ίδια την έννοια της ΕΕ. Η εν λόγω προσχώρηση θα έχει ως αποτέλεσμα την σημαντική διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πράγμα που θα απαιτήσει την ευρεία στήριξη της ευρωπαϊκής κοινής γνώμης.

5.10 Ανεξάρτητα από την απόφαση που θα λάβει το Συμβούλιο τον Δεκέμβριο του 2004, η ΕΟΚΕ θα συνεχίσει τη γόνιμη συνεργασία της με την οργανωμένη κοινωνία των πολιτών της Τουρκίας.

Βρυξέλλες, 1η Ιουλίου 2004.

Ο Πρόεδρος

της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής

Roger BRIESCH